

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

Skolvärlden

Betydelsefullt och roligt men alldeles för tungt

En rapport om lärarnas arbetsmiljö 2015

*Betydelsefullt
och roligt
men alldeles för tungt*

En rapport om lärarnas arbetsmiljö 2015

Lärarnas Riksförbund i samarbete med Skolvärlden
december 2015

Innehåll

Sammanfattning och slutsatser.....	3
Undersökning	5
Lärarnas arbetsituation.....	6
Lärarnas arbetsbörda	9
Arbetsituationens påverkan på lärarna.....	13
Sjukskrivning	15
Vilka är de största arbetsmiljöproblemen?.....	16

Sammanfattning och slutsatser

Lärarnas Riksförbund har tillsammans med Skolvärlden genomfört en kortare enkät om lärarnas arbetssituation och arbetsbelastning. De som svarat på enkäten är i stor utsträckning erfarna lärare, 75 % av de svarande lärarna har varit yrkesverksamma i 11 år eller mer. Det handlar också i störst utsträckning om lärare i grundskolans senare år och gymnasieskolan.

Undersökningen visar att:

Lärarna arbetar hårt, är positivt inställda till sitt arbete och många lärare har friheten att styra över sina arbetsuppgifter. Samtidigt finns det stora hinder i skolan för att lärarna ska klara av sitt arbete, må bra och för att lärarnas positiva inställning och professionella frihet ska kunna bidra till ökade elevresultat.

- Det är många lärare som upplever att de kan påverka sitt arbetsinnehåll och att de i stor utsträckning har professionell frihet att avgöra hur de ska arbeta för att eleverna ska nå målen. Däremot är det få lärare som upplever att det finns tillräckligt med resurser eller att de får den ro och avskildhet som krävs för att de ska kunna utföra sina arbetsuppgifter. Nästan sex av tio lärare är missnöjda med sin arbetssituation, vilket är alarmerande.
- Endast 2 % av lärarna instämmer inte alls i att deras arbete är meningsfullt och mer än hälften har en positiv känsla när de går till jobbet. Sju av tio lärare upplever ofta eller ibland att deras arbete är så roligt att det gör dem glada och ger dem energi.
- Det är endast en av tio som svarar att de helt instämmer i att deras arbetsbörda är rimlig. Fyra av fem lärare upplever även sin arbetsbörda den senaste månaden som tung eller mycket tung. Av lärarna är det 68 % som upplever att deras arbetsbelastning har negativ påverkan på elevresultaten. Den tunga arbetsbelastningen verkar även leda till att många lärare funderar på att lämna yrket.
- Nio av tio lärare instämmer helt eller delvis med påståendet att de ofta känner sig stressade, vilket bör kunna kopplas samman med att hela 71 % av lärarna anger att de inte kan ta tillräckligt med pauser för återhämtning under arbetsdagen. Arbetssituationen påverkar även lärarna och deras fritid. Sju av tio lärare uppger att deras arbetssituation ofta eller ibland påverkar deras sömn. Åtta av tio uppger även att de är så trötta efter arbetet att deras sociala liv blir lidande. Lärarna påverkas även fysiskt av sin arbetssituation och hälften av respondenterna uppger att de har magont eller huvudvärk kopplat till deras arbetssituation ofta eller ibland.
- När lärarna får frågan om de under de senaste 12 månaderna har gått till arbetet trots att de på grund av deras hälsotillstånd borde ha sjukskrivit sig svarar endast 6 % att det aldrig har skett. För 63 % av lärarna har det dessutom hänt mer än en gång de senaste året. När frågan ställs om varför de har arbetat när de borde varit sjukskrivna svarar 76 % att en av anledningarna är att arbetsbördan blir för tung när de återvänder till arbetet.
- Hög administrativ belastning är det som flest lärare anger är det största arbetsmiljöproblemet. Andra arbetsmiljöproblem som många lärare anger är bristande stöd från skolledning, dåliga lokaler, dålig schemaläggning och höga ljudnivåer.

Lärarnas Riksförbund anser att:

Arbetsbelastningen för lärarna måste minska! För att kunna förbättra elevresultaten och göra svenska skolan till en skola i världsklass krävs det att de lärare som arbetar i skolan ges rätt förutsättningar för att inte bli utbrända, vill stanna i yrket och att det finns tid för lärarna att utföra sina arbetsuppgifter på ett långsiktigt hållbart vis. Lärarnas Riksförbund har konkreta förslag för hur det ska gå till.

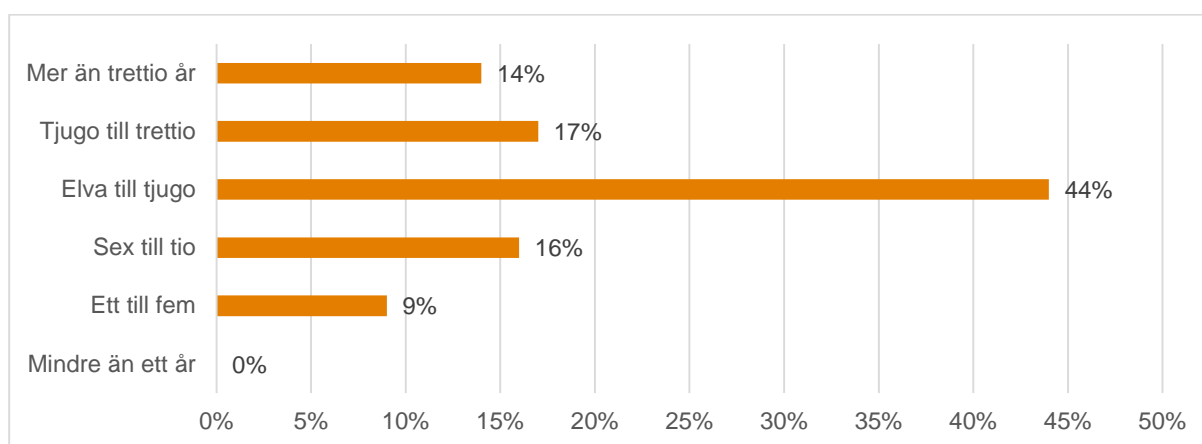
- Lärarnas Riksförbunds arbetstidsmodell bör användas för att få ökad kontroll över lärarnas arbetsuppgifter, belastning och prioriteringar.
- Som lärare bör du analysera din egen situation och komma med konstruktiva förslag för hur din arbetsbelastning kan bli mer hanterbar. Begär hjälp av rektorn med prioritering av arbetsuppgifter när arbetsbelastningen blir för hög. Självklart ska även ombud och skyddsombud verka för att hjälpa lärarna att uppnå rimliga belastningsnivåer.
- Skolledning, huvudmän och politiker måste ta ansvar för att minska lärarnas administrativa börda. Vissa arbetsuppgifter som idag ligger på lärare bör kunna utföras av andra på skolan för att läraren ska kunna fokusera på undervisning och undervisningsanknutet arbete.
- Förbättra den fysiska arbetsmiljön i skolorna, främst beträffande lokaler och ljudnivåer.
- Prioritera god tjänstefördelning och god schemaläggning. Lärarnas scheman måste ge förutsättningar till återhämtning och pauser under arbetsdagen, samt till en god sömn och sociala aktiviteter. Lärarna måste ges tillräckligt med tid till för- och efterarbete. Avsätt tid för samverkan av detta för gott resultat.
- Rutiner för hur lärare ska agera i vålds- och trakasserisituationer ska finnas. Rektors roll ska vara tydlig och stark. Ingen lärare ska behöva bli utsatt för våld eller trakasserier. Inte heller ska lärarna behöva vara rädda för att bli anmälda om de ingriper i situationer när elever utsätter andra elever eller personal för våld eller andra kränkningar. Elever får inte ställas mot lärare, utan elever och lärare måste arbeta mot samma mål. Det vill säga en trygg och säker skolmiljö.
- Alla lärare måste kunna sjukskriva sig när de är sjuka. Det är inte rimligt att en så stor andel av lärarna går till jobbet när de borde stanna hemma. Detta är även relevant i ett smittspridningsperspektiv. Därför måste det finnas möjligheten att snabbt ta in en vikarie samt att det ska finnas möjlighet till hjälp med och tid till att jobba ikapp när läraren kommer tillbaka efter sjukdomen.
- Sätt tydliga, verksamhetsanknutna mål för den organisatoriska och sociala arbetsmiljön. Lärarna ska ges möjlighet att delta i arbetet med att ta fram dessa mål och medverka till att de uppfylls. Alla rektorer ska ha erforderliga kunskaper i hur ohälsosam arbetsbelastning och kränkande särbehandling förebyggs och hanteras på arbetsplatsen. Rutiner för snabba åtgärder skapar goda förutsättningar för en långsiktigt hållbar arbetsmiljö.

Undersökning

Lärarnas Riksförbund genomför med jämna mellanrum arbetsmiljöenkäter för att utreda hur lärarna uppfattar sin arbetssituation. Denna höst genomförde Skolvärlden en arbetsmiljöenkät i samarbete med Lärarnas Riksförbund. En del av resultaten från enkäten presenteras i Skolvärlden nr 10/2015. I samband med detta har förbundet genomfört sin egen analys av resultaten från undersökningen med avsikten att lägga fram ett antal förslag för en förbättring av lärarnas arbetsvillkor och förutsättningar med en förbättrad svensk skola som resultat.

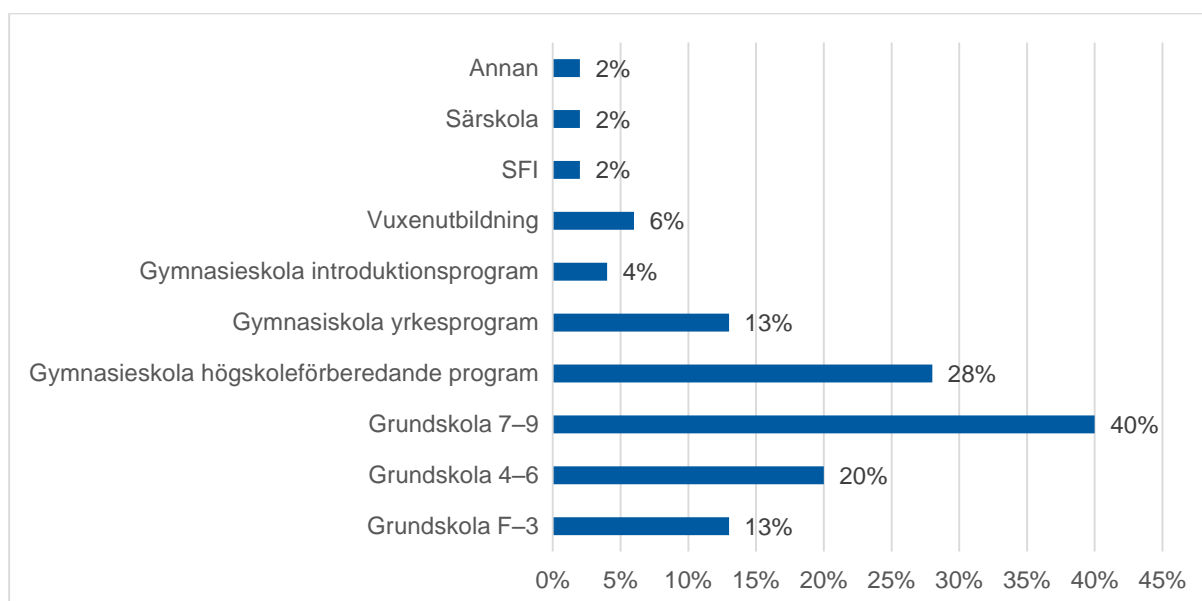
Arbetsmiljöenkäten skickades ut till 2 000 av Lärarnas Riksförbunds medlemmar. Av dessa svarade 1 153 på alla eller några frågor. Detta innebär en svarsfrekvens på 58 %. Av de svarande var majoriteten erfarna lärare som arbetade i högstadiet eller i gymnasiet.

Diagram 1: Hur många år har du sammanlagt varit yrkesverksam som lärare?

Av de svarande lärarna har 75 % varit yrkesverksamma i elva år eller mer.

Diagram 2: Inom vilken skolform arbetar du huvudsakligen?

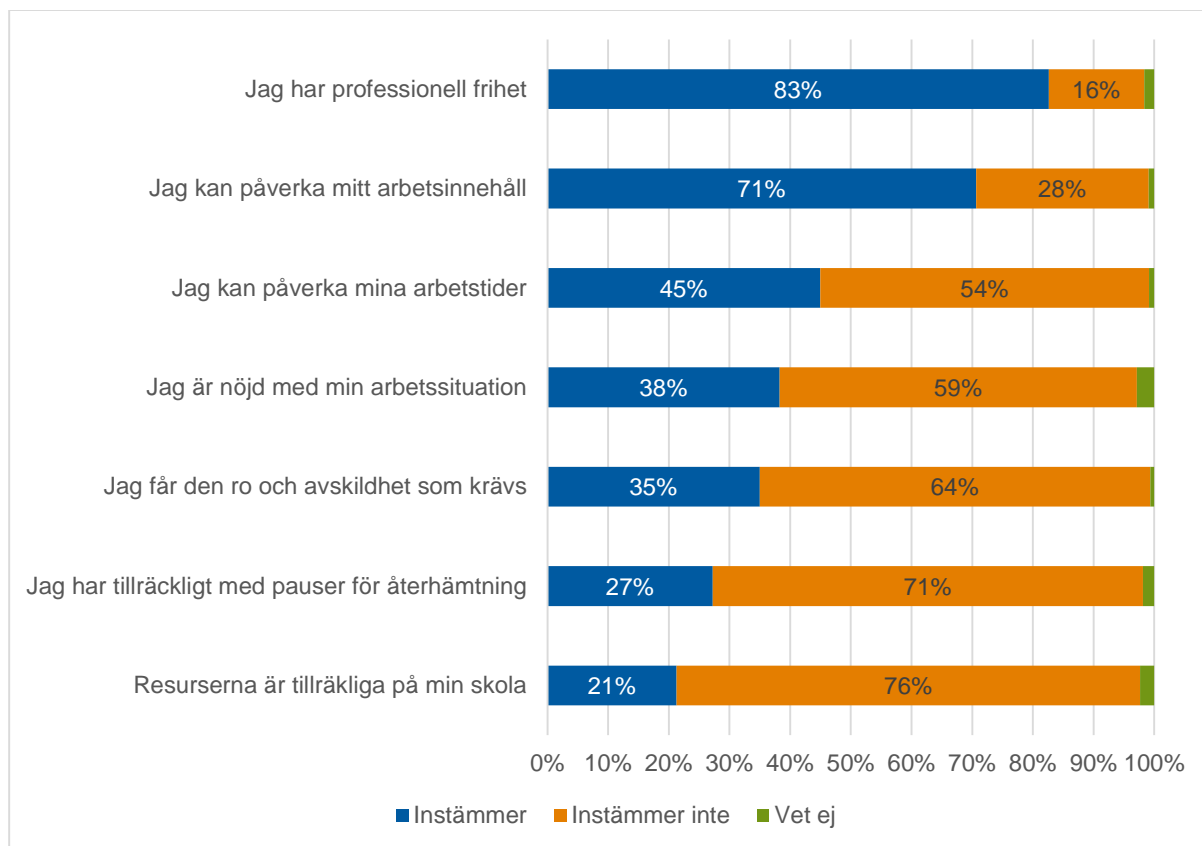

De lärare som har deltagit i undersökningen arbetar främst i grundskolan årskurserna 7 till 9 eller i gymnasieskolan. De arbetsmiljöproblem som beskrivs i denna rapport är därför främst de problem som yrkeserfarna lärare i högstadiet eller i gymnasiet upplever.

Lärarnas arbetssituation

Lärarna har fått besvara om de instämmer eller inte på sju påståenden om deras arbetssituation.

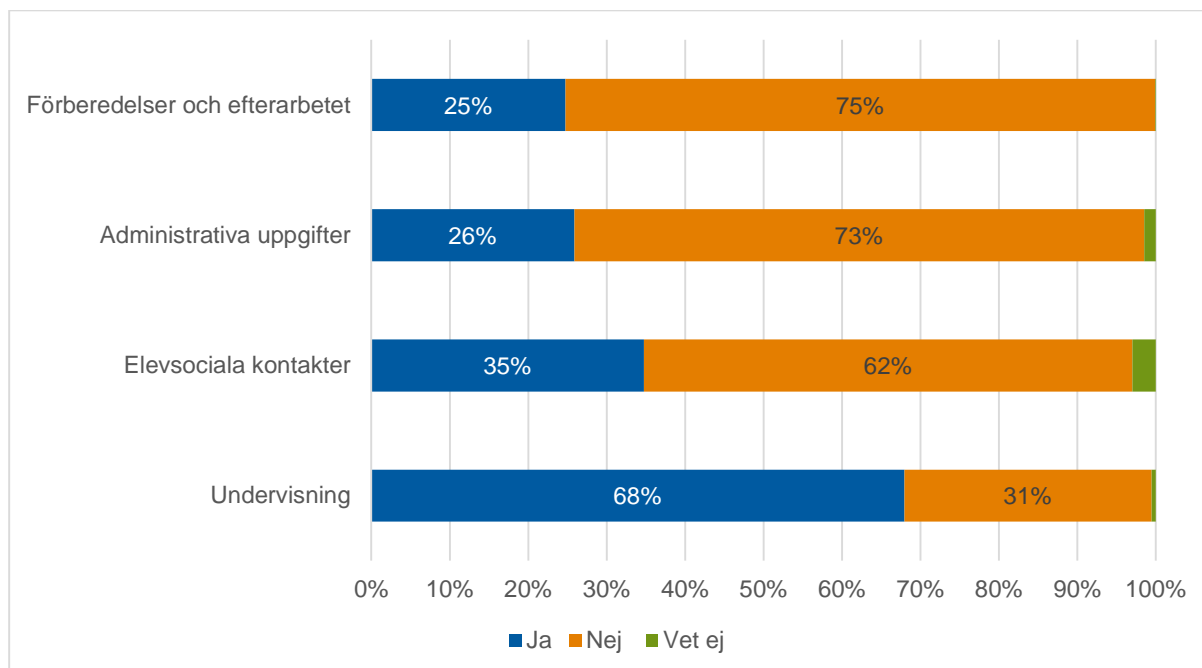
Diagram 3: Instämmer du på följande påståenden om din arbetssituation?

Utifrån svaren på dessa påståenden framgår det tydligt att lärarna i stor utsträckning har professionell frihet att avgöra hur de ska arbeta för att eleverna ska nå målen och att förhållandevis många lärare upplever att de kan påverka sitt arbetsinnehåll. Däremot är det få lärare som upplever att det finns tillräckligt med resurser, endast en av fem instämmer att resurserna är tillräckliga. Det är även få lärare som känner att de har tillräckligt med pauser för återhämtning under dagen eller att de får den ro och avskildhet som krävs för att de ska kunna utföra sina arbetsuppgifter. Det är illa att nästan sex av tio lärare inte är nöjda med sin arbetssituation. Det är dessutom över hälften av respondenterna som anger att de inte kan påverka sina arbetstider.

Många lärare uppfattar att de har för många arbetsuppgifter som ska utföras under allt för lite tid. Därför har lärarna fått svara på om de har tillräckligt med tid inom deras arbetstid för att ta hand om sina arbetsuppgifter på ett tillfredställande sätt.

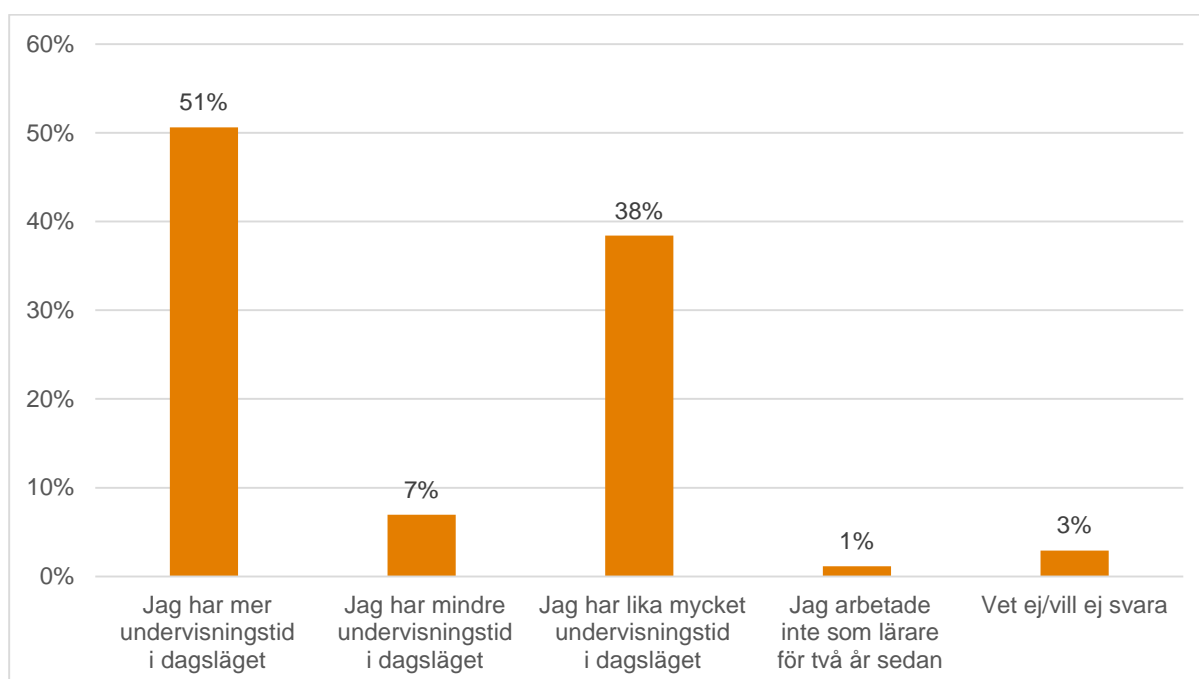
Diagram 4: Har du tillräckligt med tid inom din arbetstid för att kunna ta hand om följande arbetsuppgifter på ett tillfredställande sätt.

Endast en fjärdedel av lärarna anser att de har tillräcklig med tid för förberedelser och efterarbete och för administrativa uppgifter. En tredjedel anser att de har tillräckligt med tid för de elevsociala kontakterna. Sju av tio anger däremot att de har tillräckligt med tid för undervisningen.

Lärarnas Riksförbund har från tidigare undersökningar märkt att många lärare uppfattar att undervisningstiden har ökat. Många lärare upplever att de idag måste undervisa fler timmar än för några år sedan. Därför har lärarna i denna undersökning fått svara på om de tycker att deras undervisningstid har förändrats de senaste två åren.

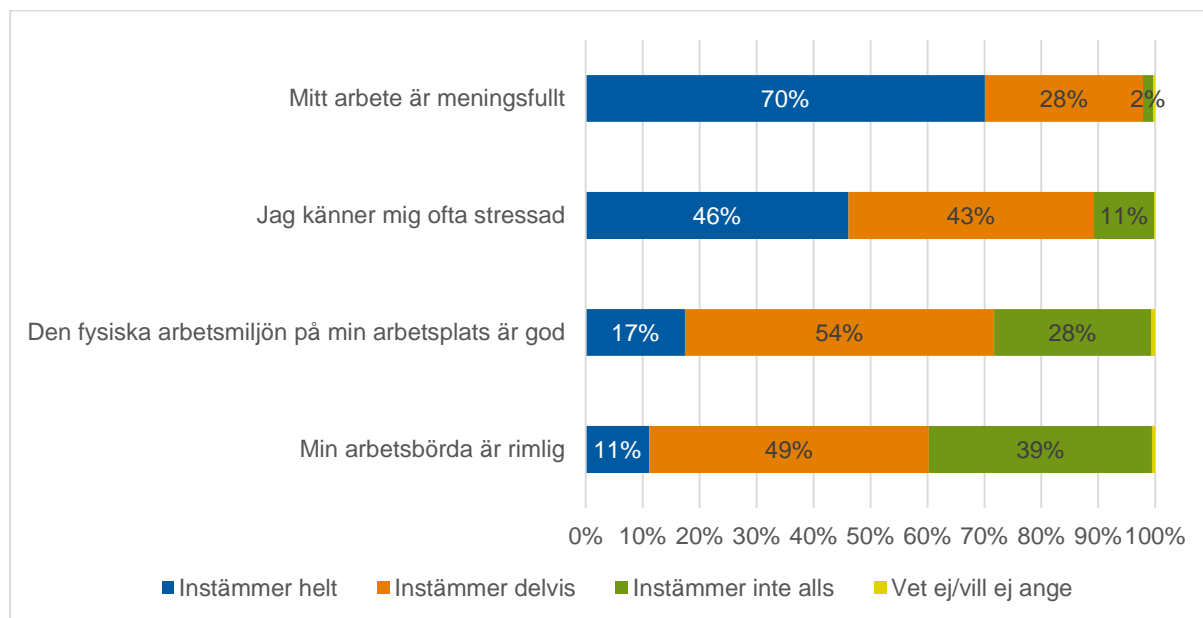
Diagram 5: Hur uppskattar du att undervisningstiden har förändrats de två senaste åren?

Ungefär hälften av lärarna uppfattar att de har mer undervisningstid i dagsläget, vilket är fler än de som känner att de har lika mycket undervisningstid. Endast 7 % har angett att de har mindre undervisningstid idag jämfört med för två år sedan.

Lärarna har i enkäten även fått svara på påståenden om deras arbetssituation.

Diagram 6: I vilken grad anser du att var och ett av följande påståenden stämmer in på din arbetssituation?

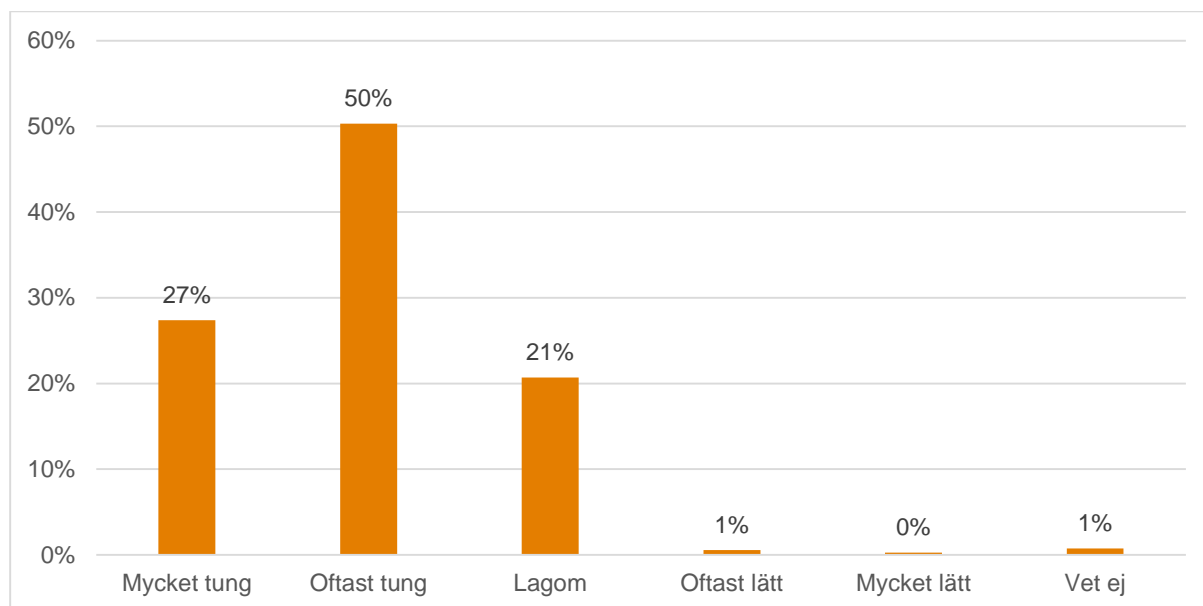

Endast 2 % av lärarna instämmer inte alls i att deras arbete är meningsfullt och hela 70 % instämmer helt. Många lärare känner sig ofta stressade, nio av tio instämmer helt eller delvis på påståendet ”Jag känner mig ofta stressad”. Två av fem lärare instämmer inte alls i att deras arbetsbörda är rimlig medan endast en av tio instämmer helt i detta påstående.

Lärarnas arbetsbörda

En tung arbetsbörda kan bidra till höga stressnivåer. En person som är stressad under en lång tid kan få olika typer av problem, såsom huvudvärk, sömnsvårigheter och problem med magen. I värsta fall kan långvarig stress leda till utbrändhet och sjukskrivning. Arbetsbördan måste ligga på en sådan nivå att arbetet fortfarande känns genomförbart och roligt då det annars finns en risk att skolan dräneras på kompetens genom att lärare väljer att lämna yrket eller att personen helt enkelt inte kan genomföra sina arbetsuppgifter på ett tillfredställande sätt.

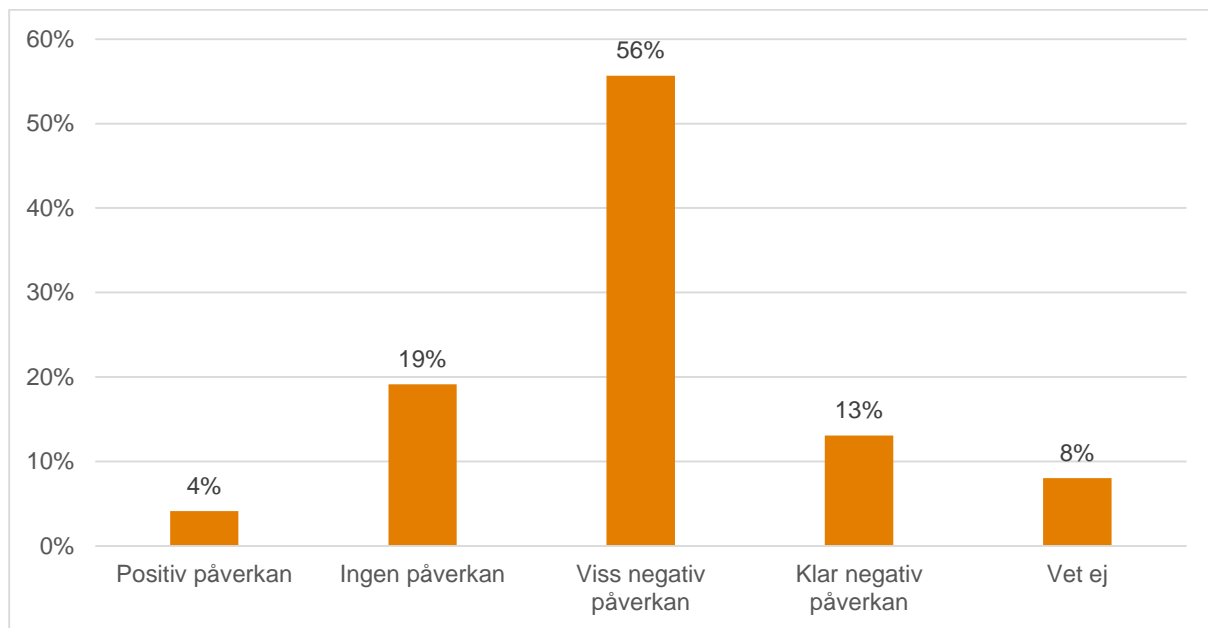
Diagram 7: Hur upplever du din arbetsbörda den senaste månaden?

Lärarna har fått ange hur de upplevt sin arbetsbörda den senaste månaden. Cirka en fjärdedel av lärarna uppfattar att arbetsbördan den senaste månaden mestadels har varit mycket tung och hälften av lärarna upplever arbetsbördan som tung. Endast 22 % av lärarna upplever arbetsbördan som lagom eller lätt.

En tung arbetsbelastning kan påverka arbetsprestationen. Om läraren är för stressad eller inte har tid till att genomföra sina arbetsuppgifter på ett tillfredställande sätt kan detta komma att påverka elevresultaten.

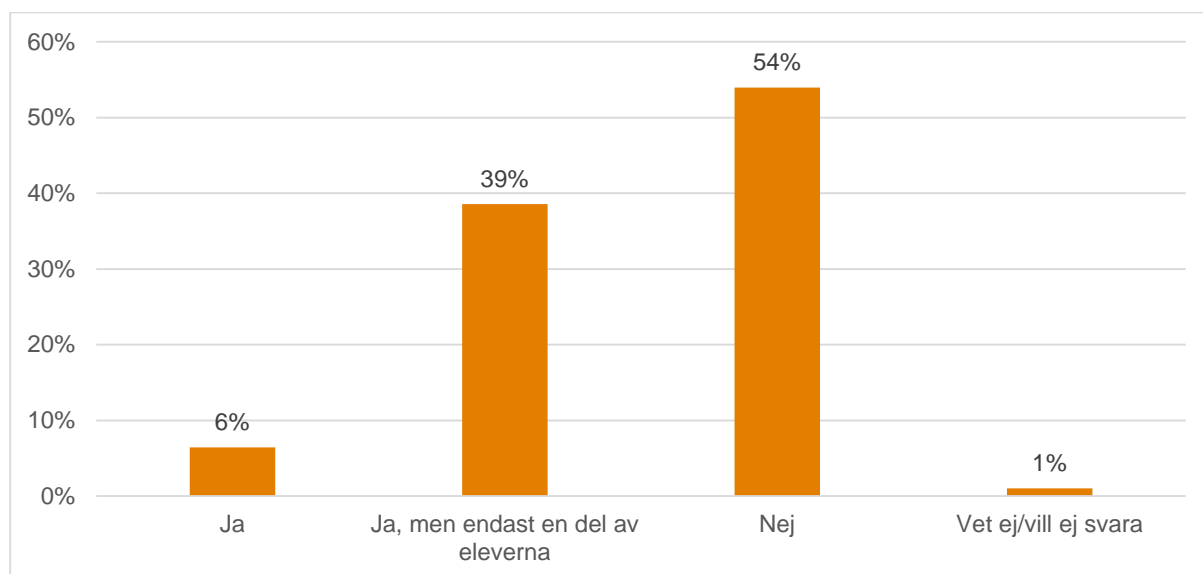
Diagram 8: Påverkar din arbetsbelastning elevernas resultat?

En majoritet av lärarna anser att deras arbetsbelastning har en viss eller klart negativ påverkan på elevresultaten. Delas svaren på frågan upp i de som tycker att deras arbetsbörda den senaste månaden oftast varit tung eller mycket tung och de som tycker att deras arbetsbelastning är lagom eller lätt, så är det tydligt att de som tycker att deras arbetsbörda är tung i större utsträckning uppfattar att arbetsbelastningen påverkar elevresultaten negativt. Hela 75 % av lärarna med tung arbetsbelastning svarar att arbetsbelastningen har viss eller klar negativ påverkan på elevresultaten till skillnad från de som tycker att de har en lätt eller lagom arbetsbelastning där 47 % svarar att deras arbetsbelastning påverkar elevresultaten negativt.

Lärarna har även fått svara på frågor om de anser att de har tillräckligt med tid och resurser för att kunna ge sina elever tillräckligt med stöd. Det är till att börja med tydligt utifrån svaren som presenteras i Diagram 3 att de flesta lärarna inte instämmer i påståendet ”Resurserna på min skola är tillräckliga för att jag ska kunna uppnå den kvalitet jag vill i mitt arbete”, med hela 76 % av lärarna som inte instämmer i det påståendet.

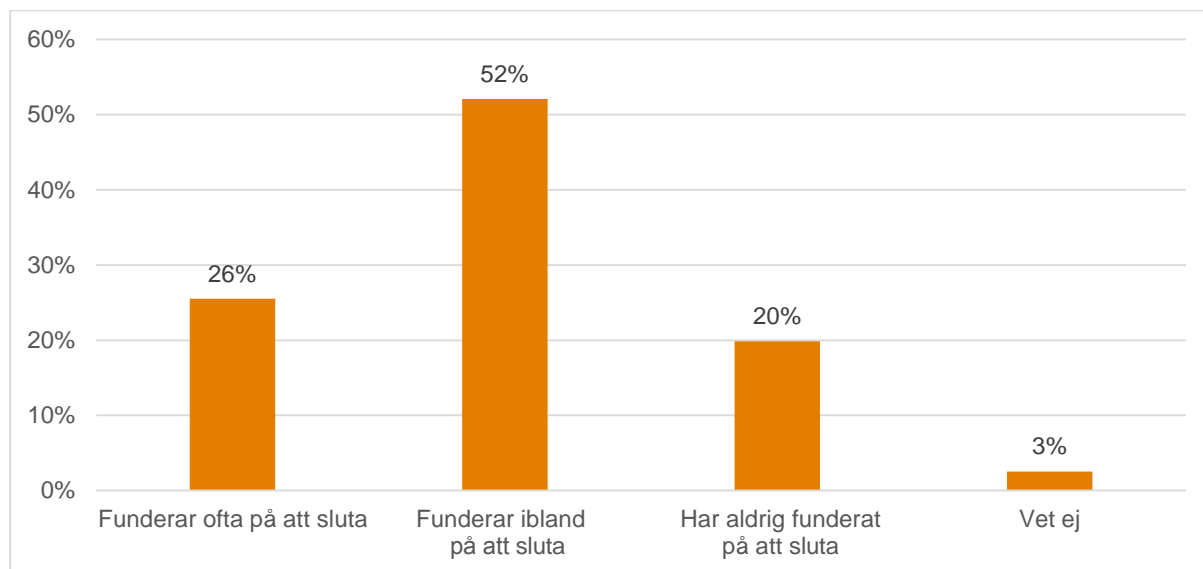
Diagram 9: Känner du att du har tillräckligt med tid och resurser för att kunna ge dina elever tillräckligt med stöd?

Hela 54 % av lärarna svarar sedan att de inte har tillräckligt med tid och resurser för att kunna ge alla elever tillräckligt med stöd. Det är endast 6 % som svarar ja på denna fråga.

En hög arbetsbelastning, som leder till att lärarna inte känner att de kan genomföra sitt arbete på ett tillfredställande vis, kan få läraren att överväga att lämna yrket. Därför har respondenterna fått svara på frågor om, och i sådana fall varför, de övervägt att lämna yrket.

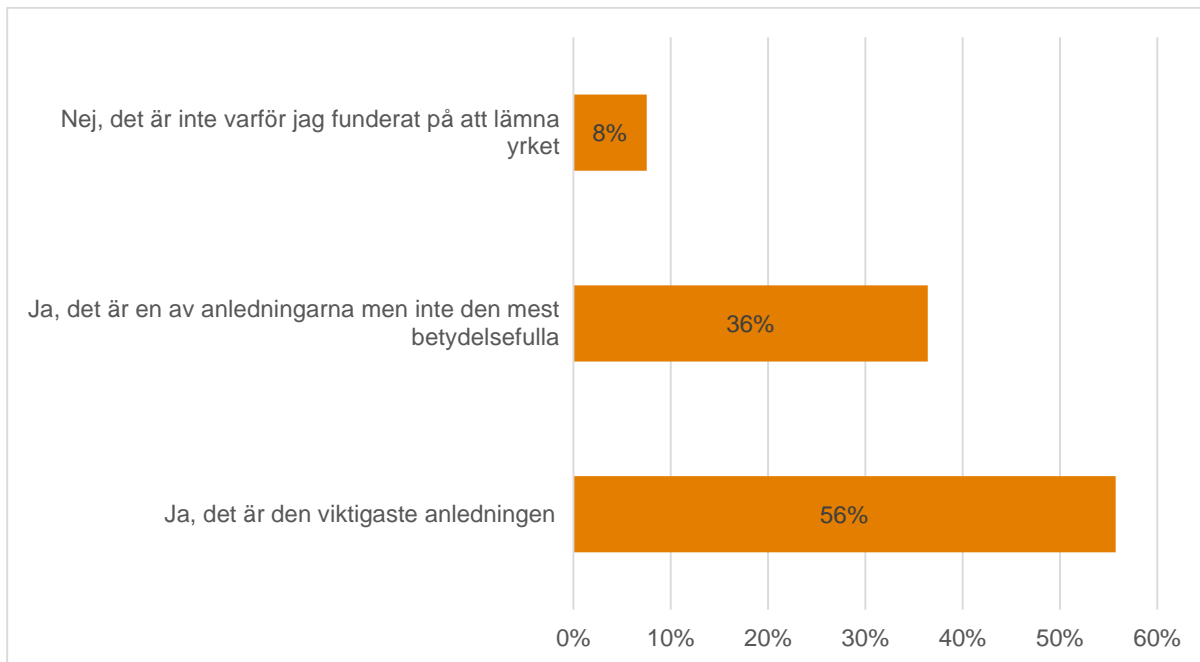
Diagram 10: Har du övervägt att sluta som lärare?

Alarmerande nog så funderar nästan åtta av tio på att sluta ibland eller ofta. Även här är det skillnader beroende på hur läraren uppfattar sin arbetsbelastning. Av de lärare som upplever sin arbetsbelastning som mycket tung eller oftast tung har cirka en tredjedel svarat att de ofta funderar på att sluta som lärare och 54 % att de ibland funderar på att sluta som lärare, vilket innebär att åtta av tio av dessa lärare funderar på att lämna yrket. Av de lärare som uppfattar sin arbetsbelastning som lätt eller lagom så överväger 12 % ofta att lämna yrket och 46 % ibland på att lämna yrket. Det är alltså 43 % fler lärare som överväger att lämna yrket som har en tung arbetsbelastning jämfört med dem som uppfattar sin arbetsbelastning som lätt eller lagom.

De lärare som har svarat att de övervägt att sluta som lärare har fått svara på om arbetsbelastningen varit en anledning.

Diagram 11: De gånger du funderat på att sluta som lärare har arbetsbelastningen varit en anledning?

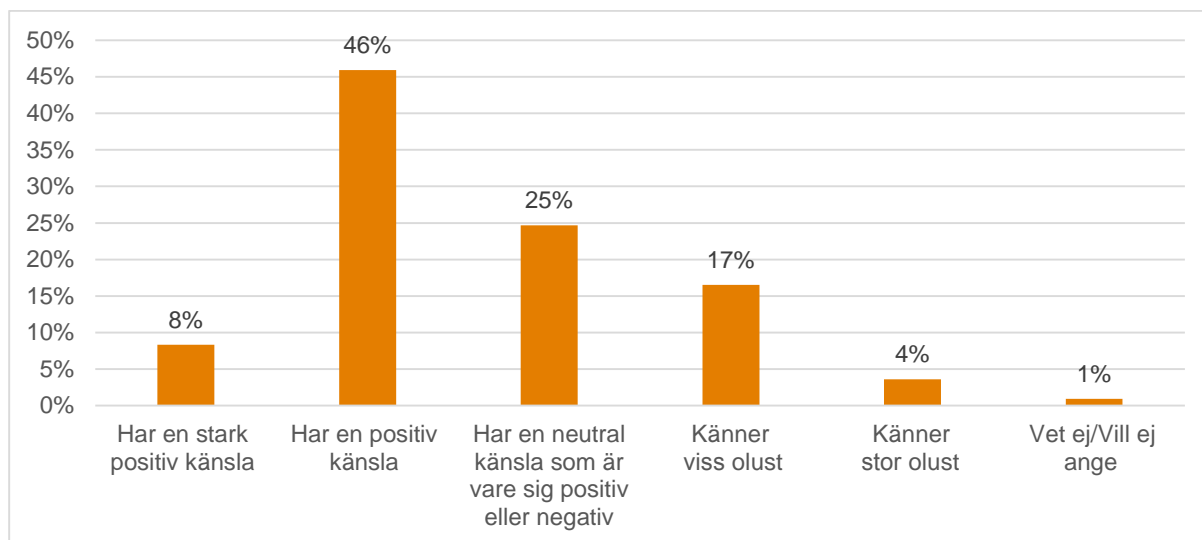

Mer än hälften av lärarna har följaktligen svarat att arbetsbelastningen är den viktigaste anledningen till att de funderat på att lämna yrket.

Arbetsituationens påverkan på lärarna

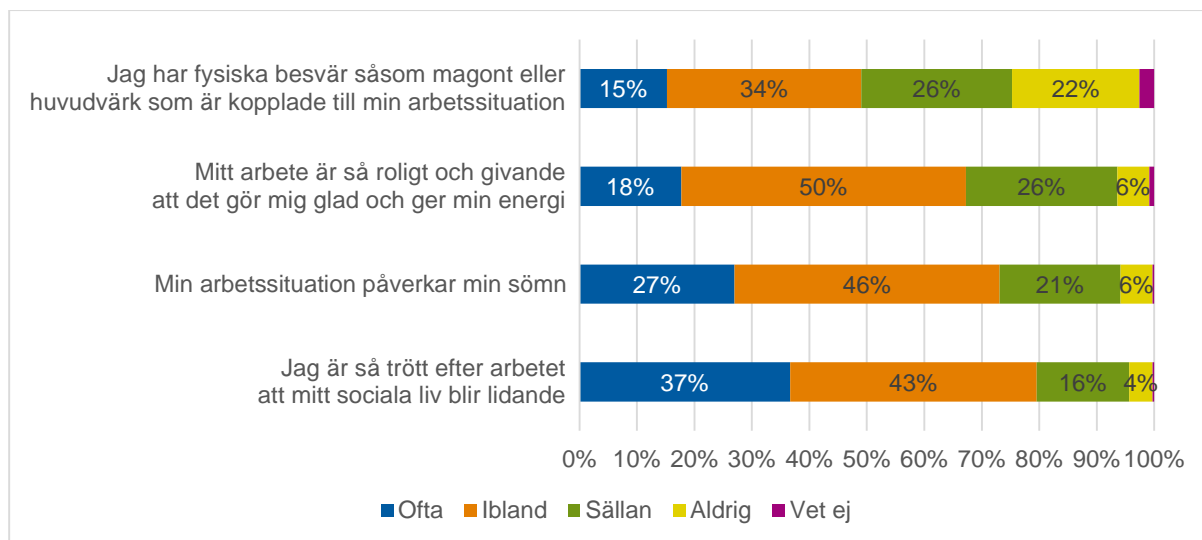
Arbetet är en stor del av en persons liv. En dålig arbetsituation kan påverka en persons hälsa och sociala liv. Därför har vi i undersökningen ställt frågor om hur lärarnas arbetsituation påverkar dem.

Diagram 12: Vilka känslor har du oftast när du går till arbetet?

De flesta lärare har alltså en positiv eller neutral känsla när de går till jobbet. Ungefär en fjärdedel känner viss eller stor lust inför arbetet.

Diagram 13: Händer det att din arbetsituation påverkar dig och din fritid?

Nästan sju av tio tycker att deras arbete är så roligt och givande att det ofta eller ibland gör dem glad och ger energi. Däremot uppger en så hög andel som 73 % att deras arbetsituation påverkar deras sömn och nästan hälften av lärarna har fysiska besvär såsom magont eller huvudvärk som är kopplade till deras arbetsituation. Hela åtta av tio lärare har vidare angett att de är så trötta efter deras arbete att deras sociala liv blir lidande.

Delas svar upp på de som svarat att deras arbetsbelastning är tung och de som anser att deras arbetsbelastning är lätt eller lagom blir det tydligt att en tung arbetsbelastning påverkar lärarna negativt.

Diagram 14a: Händer det att din arbetssituation påverkar dig och din fritid?
Lätt eller lagom arbetsbelastning.

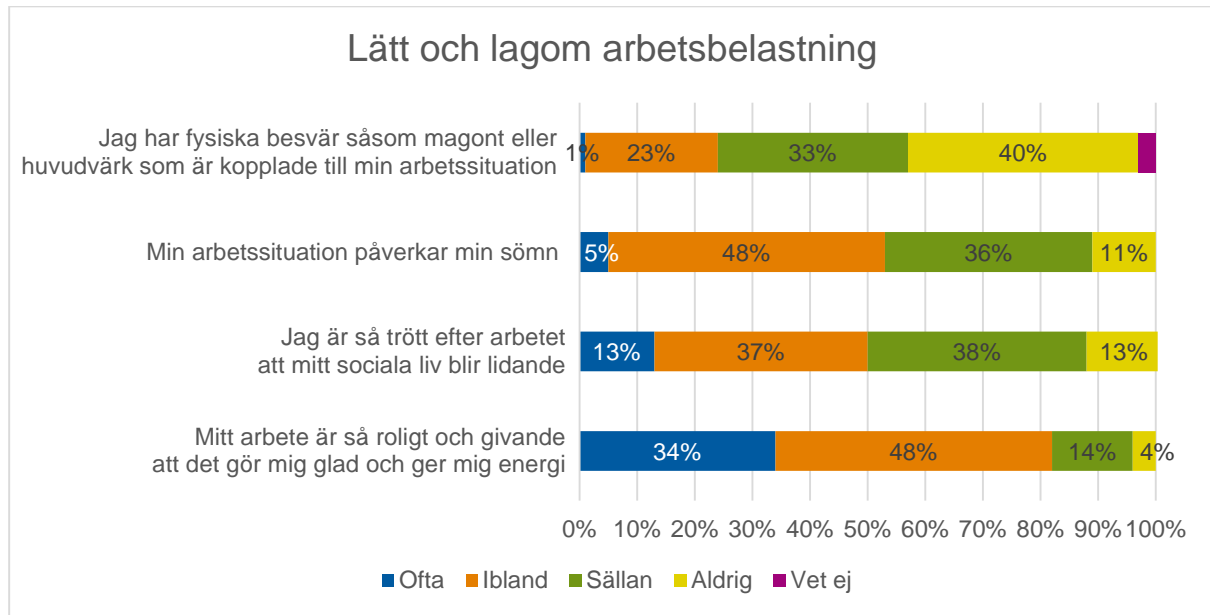
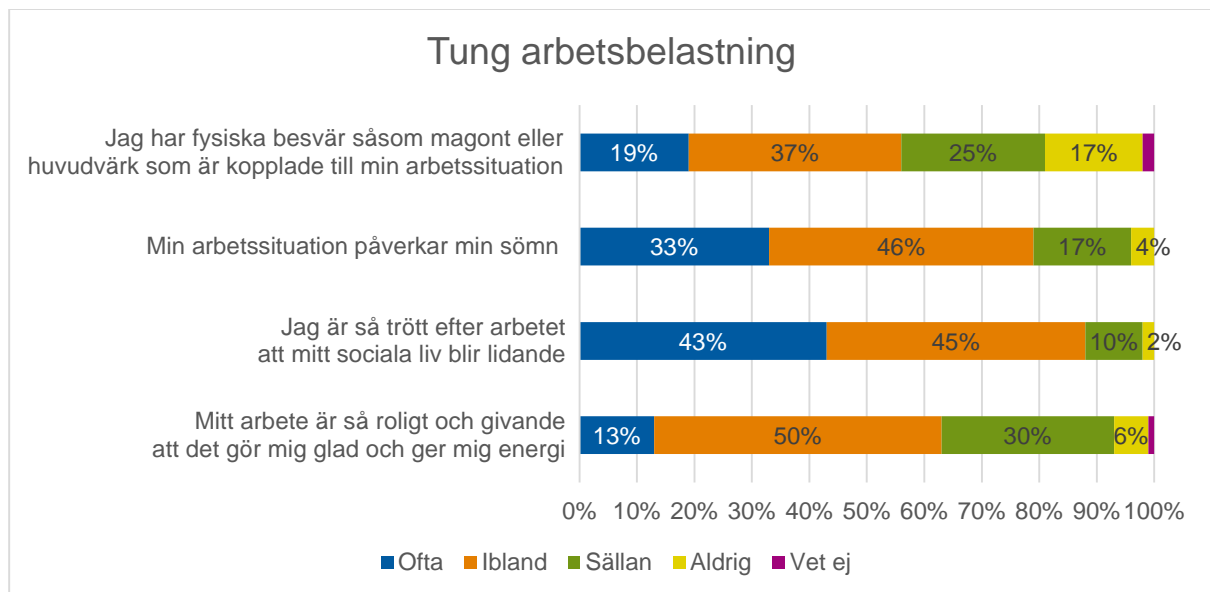

Diagram 14b: Händer det att din arbetssituation påverkar dig och din fritid?
Tung arbetsbelastning.

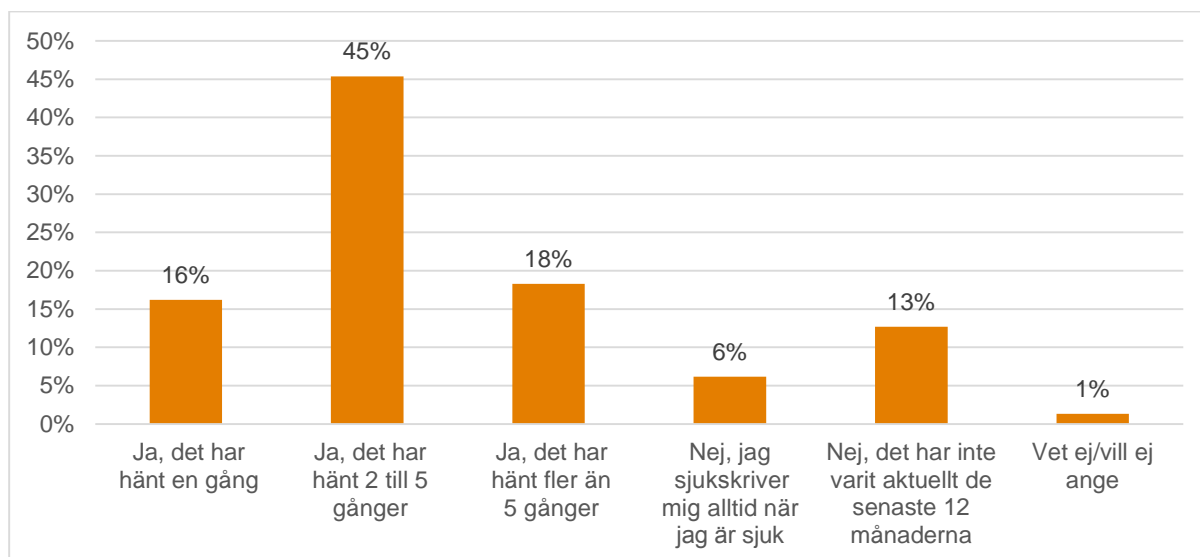
Av de lärare som har en tung arbetsbelastning är det hela 56 % som har fysiska besvär såsom huvudvärk eller magont, av de lärare som har lagom eller lätt arbetsbelastning är det endast 1 % som ofta upplever huvudvärk eller magont och 23 % ibland. Av de som har en tung arbetsbelastning upplever 88 %, alltså nästan nio av tio att deras sociala liv ofta eller ibland blir lidande, medan det i gruppen med lätt eller lagom arbetsbelastning ligger på 50 %. De med en lättare arbetsbelastning upplever även arbetet roligare och mer givande, där hela 82 % har svarat att de ofta eller ibland blir så glada av arbetet och att det ger dem energi. Av de lärare med tung arbetsbelastning är det 63 % som ofta eller ibland får energi eller blir glada av deras arbete.

Från enkätsvaren är det tydligt att lärarna påverkas, både i skolan och på fritiden, av en tung arbetsbelastning.

Sjukskrivning

Att kunna sjukskriva sig och stanna hemma när man är sjuk är något som borde vara en självklarhet för alla på svensk arbetsmarknad. Att arbeta sjuk är negativt för hälsan, höjer sannolikheten för långtidssjukskrivning och bidrar till en ökad smittorisk för annan personal och elever.

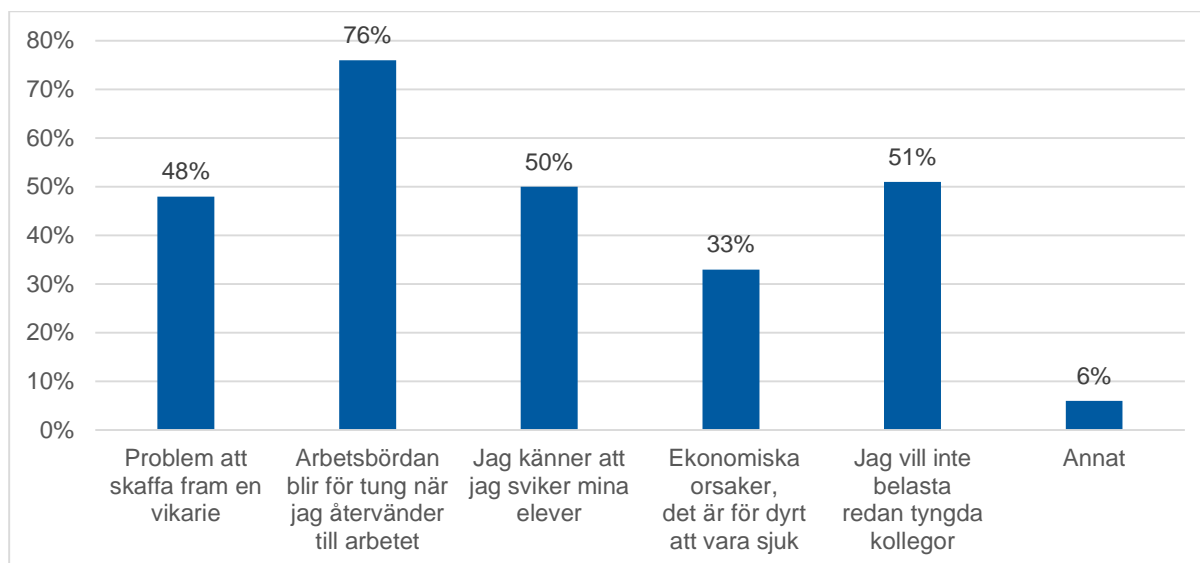
Diagram 15: Har det någon gång under de senaste 12 månaderna (sedan oktober 2014) hänt att du gått till arbetet trots att du på grund av ditt hälsotillstånd egentligen borde ha sjukskrivit dig?

Det är endast 6 % av lärarna som har svarat att de alltid sjukskriver sig när de är sjuka. Hela 63 % av lärarna har svarat att det har hänt 2 gånger eller fler att de har arbetat trots att de borde ha sjukskrivit sig.

Som följdfråga har lärarna fått svara på vad som är anledningen till att de inte har sjukskrivit sig trots att de borde ha stannat hemma.

Diagram 16: Varför har du arbetat trots att du borde ha sjukskrivit dig?

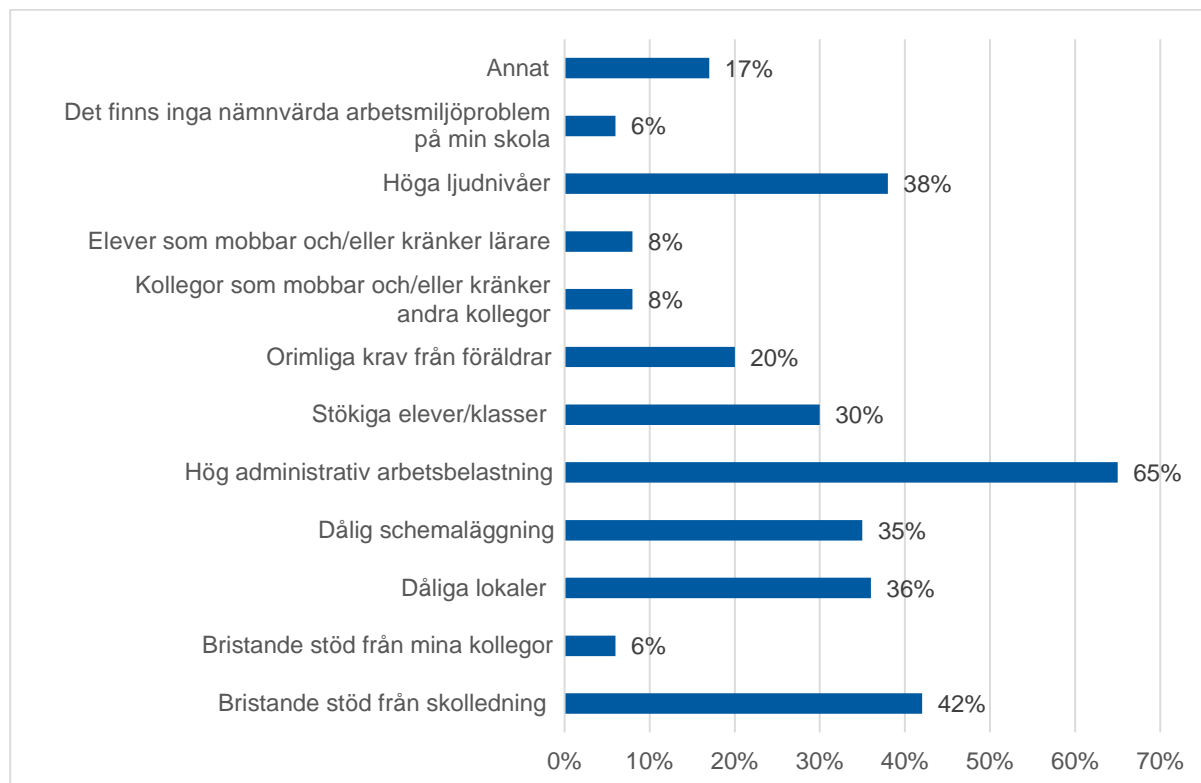
Lärarna har fått markera flera alternativ. De flesta har markerat att arbetsbördan blir för tung när de återvänder till arbetet som ett av alternativen. I minst utsträckning har lärarna markerat ekonomiska orsaker som anledning till att inte stanna hemma.

Vilka är de största arbetsmiljöproblemen?

Slutligen har lärarna blivit ombudda att ange vilka arbetsmiljöproblem som de anser är de största.

Diagram 17: Vilka är de största arbetsmiljöproblemen på din arbetsplats?

Du kan markera flera alternativ.

Det alternativ som flest lärare har markerat som det största arbetsmiljöproblemet är hög administrativ arbetsbelastning, följt av bristande stöd från skolledningen. Höga ljudnivåer, dåliga lokaler och dålig schemaläggning är andra problem som många har markerat. Däremot är de färre som har valt bristande stöd från kollegor, eller elever/kollegor som mobbar eller kränker lärare/kollegor. Av lärarna är det endast 6 % som angett att det inte finns några nämnvärda arbetsmiljöproblem på deras arbetsplats.

Alla problem som lyfts i denna undersökning går att åtgärda, men det krävs en nationell samling för att lösa det som negativt inverkar på lärares förutsättningar. Politiker, huvudmän, skolledare, lärare och arbetsmarknadens parter i övrigt måste alla agera för förbättrade förutsättningar där belastningen minskar.

Lärarnas Riksförbund tror att en ökad tillämpning av förbundets arbetstidsmodell skulle kunna utgöra ett bra verktyg för att komma tillrätta med många av de problemområden som lyfts, tillsammans med en tillskärpning vad gäller det systematiska arbetsmiljöarbetet, inte minst i skenet av de nya föreskrifter som börjar gälla från den sista mars 2016, "*Organisatorisk och social arbetsmiljö*". Tillsammans med en fortsatt uppvärdering av lärarlönerna kommer ett framgångsrikt arbete inom dessa områden att kunna bidra till en fortsatt höjning av lärares status för att öka söktrycket till utbildningarna och att yrkesverksamma lärare både vill och orkar jobba kvar och att skolresultaten förbättras.

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

Lärarnas Riksförbund är det akademiska förbundet som enbart organiserar behöriga lärare och studie- och yrkesvägledare. Med snart 90 000 medlemmar är vi ett av de största förbunden inom Saco.